

Herentals — De Preekstoel — Sint Waldetrudiskerk

Dinsdag 4 augustus 2019

*Op reis naar de Kern**Piet Swerts*

[muziekfragment: *begin Lege mich — In Flanders' fields* vol.59 92059 PHAEDRA — www.phaedracd.com]

Volgens *Aldous Huxley* komt muziek na de stilte het dichtst bij het verwoorden van het onuitsprekelijke. De Duitse aforist *Ernst Hohenemser* beschouwde muziek als de moedertaal van het hart. Voor *Ludwig van Beethoven* was muziek een hogere openbaring dan alle wijsheid en filosofie. Geen woord, zinsnede, noch enige gedachte benadert in de verste verte wat muziek ons eigenlijk openbaart. Waarachtige muziek borrelt op vanuit het diepste van de sacrale ruimte, uit de kern der dingen weergalmt de stilte er eindelijk.

Verbondenheid met muziek is deelachtig worden met deze magistrale sacrale ruimte. Ze is er echt. Overal. Boven, onder, tussen, rondom ons, en, bovenal, in ons.

Een componist zou als toonkunstenaar een nederige ambachtsman moeten zijn met als enige oprechte betrachting het doorgronden van het goddelijk mysterie der klanken. Nederig, wanneer hij steeds meer bewust wordt van het mysterie van de Bron waaruit alles voortvloeit en steeds meer beseft hoe onwetend hij wel niet is.

Muziek blijft ons tot in de diepste zielenroerselen raken, biedt troost en vervoert ons naar geheel andere oorden. Misschien kan muziek, misschien kunnen de kunsten de mensheid redden van al zijn dwaasheden, van zijn verwoestend gedrag, van zijn gehersenspoelde hunker naar valse waarden, hunker naar waardeloze materie, dat in geen enkel opzicht rekening wil houden met de waarachtige noden van de mensen.

Muziek, klank is de allerheiligste materie. De zuivere, pure betekenis van de klank is wellicht alomvattende liefde en goedheid. Maar hoe langer hoe meer raken onze oren niet verstopt, verdoofd, hoe doof zijn wij niet geworden? Een luisterend oor is meer dan een gehoororgaan. Het is de essentie van ons lichaam; niet voor niets bevindt ons evenwichtsorgaan zich binnenin het oor, zonder dat verliezen we onze stabiliteit; wanneer we niet meer kunnen horen, luisteren, worden we labiel, voelen we onze voeten niet meer op de begane grond, zijn we verloren.

Wanneer we over iets belangrijks moeten beslissen, vellen we ook een oordeel, leren we ons focussen, leren we ons al luisterend openstellen naar wat op ons afkomt alvorens de juiste waarde of betekenis ervan in te schatten.

Het oor is niet alleen een levend orgaan, haar weefsel heeft door haar specifieke bouw een bepaalde resonantie die vanzelf gaat meetrillen met een bepaalde geluidsfrequentie.

Onderzoek heeft aangetoond dat zangstemmen met veel resonerende boventonen, de zangersformanten, ons oor fysiek doen meetrillen, het zingen 'doet' iets met ons oor. Metingen hebben aangetoond dat het buiten-, binnen- en middenoor mee resoneren op de frequenties die overeenkomen met de volmaakte drieklank, hét fundament van onze westerse muziek sinds enkele honderden jaren.

De Heilige Drievuldigheid *do-mi-sol* geleidt aldus het resonant weefsel van onze oren en zendt op die manier deze trillingen door via onze gehoorzenuwen rechtstreeks naar het lymbische stelsel, waarmee de gehoorzenuw in verbinding staat. Het lymbische stelsel is dat centrum in onze hersenen waarin alle positieve en negatieve emoties maar ook al onze overlevingsreflexen zijn gehuisvest. Wanneer het openingskoor van Bach's Mattheuspassie haast eindeloos onze oren bespeelt, zullen haar trillingen via onze lymbische hersenen ons sensorisch systeem activeren en krijgen wij ongewild de krop reflex in de keel, met vocht in de ogen zullen we effectief diep geëmotioneerd geraken.

Het overkwam me in 1978. Als slungelachtige puber in het laatste jaar kunsthumaniora mocht ik zonder enige voorbereiding, en dus zeer tot afgunst van de eerstejaarsstudenten van de hogere muzikafdeling, mee dingen naar de eerste prijs notenleer; met glans en 98% als primus kon ik deze prijs verwerven, en daardoor werd ik het academisch jaar erna voor dit vak vrijgesteld. Waarop Paul Schollaert mij aanstonds confisqueerde als continuo speler bij de Mattheuspassie. Ik had nog nooit een live uitvoering van dit werk meegemaakt. De uitwerking daarvan zal ik nooit meer vergeten.

[muziekfragment 2 openingskoor Mattheuspassie— PHILIPS 454 434-2 Frans Brüggen, Orchestra of the 18th Century]

Deze hemelse klanken kwamen uit een onvermoede wereld, overrompeland, je meezuigend naar de kern van de dingen, deze substantiële klanken vormden een weerspiegeling van een ontastbare realiteit die toch het wezenlijke van je zijn recht in de kern kon raken.

Ik werd gegrepen door de impact en de onmetelijke kracht die deze muziek op mij uitoefende en zat daar letterlijk verlamd achter het klavecimbel, geen vinger kon zich verheffen, geen toets werd ingedrukt, geen snaar betokkeld, geen klank voortgebracht, overmand, gepakt door emoties en letterlijk met verstomming geslagen, zat ik daar, een hopeloos verward hoopje muzikant.

Hoe lang dat dit geduurd heeft weet ik niet meer; de tijd stond stil, er was geen tijdsnotie meer, er was geen ruimte niet meer, weg was mijn tastbare wereld, opgelost in een kolk van licht, pure liefde, boodschap van hoop maar ook van loutering en troost.

Muziek bevat al deze kwaliteiten: zij neutraliseert de tijdservaring zoals wij die dagdagelijks in ons reilen en zeilen willens nillens moeten ondergaan. Als er iets is waar we nooit vat op zullen hebben is het de tijd. De tijd is onze ergste vijand, de tijd gaat razendsnel, gebruik hem wel. Enkele weken geleden reed ik in het buitenland intuïtief wat rond, ditmaal in Rheinland-Pfalz, Duitsland. Ik sloeg een wegje af in een klein dorp: Königs-bach, de naam alleen al. Het eerste oude gebouw langs de Hildenbrandeck nummer twee toonde mij een opmerkelijk opschrift, ik noteerde het: *Die Zeit Gottes ist unendlich. Deine Zeit is das, womit du sie anfüllst.*

Muziek geeft ons zolang ze klinkt de illusie dat er geen meetbare tijd is, dat wij even uit het onwrikbare harnas kunnen ontglippen en troost en zalving voor onze zielen zoeken en vinden in een metatemporele ruimte waar we figuurlijk op adem kunnen komen, om zo terug in harmonie en in het reine te komen met ons zelf.

Doordat onderhuidse muzikale wetmatigheden over melodie, harmonie, vorm, structuur en ritme ons een innerlijk gevoel van rust en orde suggereren, wordt muziek een soort van spiritueel voedsel. Het is een volmaakte klankwereld op zich waarnaar wij verlangen omdat het niet strookt met onze reële leefwereld.

Deze abstracte klankruimte is in feite een sublieme, verengde en daardoor veilige cadrage van de immense eindeloze stilte.

Wanneer je naar je hart luistert, wordt je het zijnsniveau van je eigen lichaam gewaar.

Wanneer je je eigen lichaam auditief positioneert ten opzichte van een grotere ruimte, dan worden de geluiden binnen deze ruimtelijke beperking scherper en krijgen ze een extra dimensie.

Wanneer je gehoor zich hiervan bewust wordt, en je dan jezelf luisterend gaat richten naar wat er *buiten* deze ruimte bevindt, dan, dan hoor je voelbaar de onophoudelijke aanwezigheid van de echte stilte. Niemand kan de mooiste muziek ooit componeren, omdat die altijd al heeft bestaan en steeds zal blijven bestaan. De mooiste muziek, de mooiste klank is de onmetelijke stilte. Luister!

...

Stilte beleven is bidden, het is de innige verbondenheid met het al, de kern van alle dingen, noem het God, de Heilige Geest, de Kern van onze ziel, de Bron.

God is in ons, wij moeten Hem niet zoeken. Hij is er al altijd geweest, in u, in mij, in iedereen, alleen, we raken dat weten onderweg soms verloren, die wetenschap, die zekerheid, we weten het ogenschijnlijk zo goed niet meer, we voelen of zien het niet, of willen het niet horen. De Romeinse filosoof Augustinus zei dat 'Geloof aannemen is wat wij niet zien, en de beloning daarvoor zien is wat wij aannemen.'

Luisteren naar de stilte is luisteren naar God, naar het diepste wezen van jezelf, naar de stem van je hart. Je hoeft daar niets voor te doen, iedereen kan het, alleen, we moeten er voor durven openstaan. Hoe dan, in godsnaam? Door te bidden? Wat is dat dan? In je gedachten in dialoog trachten te treden met de imaginaire God en Hem allerlei onzin wijsmaken? Bidden is een levenshouding, bidden is je grote Ego, je o zo onbelangrijke Ik leren wegcijferen, je durven leegmaken en openstellen, bidden is de onophoudelijke stroom van nutteloze, chaotische, pietluttige gedachten en angsten verjagen, verdrijven, en dan, in een zeldzaam moment, spreekt God tot je in woordeloze zinnen, een volkomen gevoel van troost en liefde overvalt je, een intens moment van haast eeuwige rust en geluk.

Een toonkunstenaar die als ambachtsman maar al te goed beseft dat de muziek die hij zogezegd componeert niet van hemzelf is maar elders vandaan komt, leeft in de beoefening van zijn kunst enkel en alleen voor dit soort zeldzame ogenblikken. Hij plukt eigenlijk slechts een flauw afkooksel uit de ruimte van de eeuwige muziek, omdat deze onvatbaar en onmaterialistisch is.

Muziek laat zich niet dicteren, muziek schrijft zichzelf en komt soms zomaar uit de lucht, de hemel vallen, het wordt je ingegeven, intense momenten van inspiratie die een diepe sacrale belevenis genereren.

Wanneer je dit soort van mechanisme leert onderkennen en aanvaarden, door te beseffen dat alleen maar door het uitschakelen van het eigen ego dit soort van transcendente communicatie mogelijk is, dan wordt je als mens heel klein, nederig, dankbaar en vooral dienstbaar in het uiting geven aan je creativiteit, die niet vrijblijvend meer is.

In muziek kan je niet om de waarheid heen. Een betekenisloze klank bestaat überhaupt niet. Muziek gemaakt met onzuivere intenties zal als dusdanig klinken bij haar ontvanger, die emotioneel en spiritueel valse waarheden aangereikt krijgt en dus nooit gelouterd kan worden.

Nog nooit hebben wij in een tijd geleefd waar er zoveel geluidspollutie is als nu.

Nog nooit wordt muziek, ons oor op zulk een ontzaglijke wijze algemeen misbruikt als nu. De marteling van onnatuurlijke geluiden, het opgedrongen koppelen van muziek in openbare ruimtes aan dagdagelijkse bezigheden zoals inkopen gaan doen. Verdoofd worden door muzak in stations uit angst dat we ons eenzaam gaan voelen? Alsof we bang zijn van de stilte? Lekker luide rock, gejengel op elektrische gitaren door de luidsprekers in warenhuizen zodat we toch maar zoveel mogelijk producten zouden kopen zonder al teveel na te denken? Nog nooit hebben wij ons omringd met zoveel luxe als nu. Nog nooit hebben de mensen zich zo verloren, eenzaam en ongelukkig gevoeld als nu.

Nog nooit is de roep naar spiritualiteit zo prangend geweest als nu. Plaatsen waar er nauwelijks geluid is en wij niet opgejaagd worden als horen-dol wild worden hoe langer hoe meer bijzonder schaars.

Door onze verstopte oren raken we ook het contact kwijt met ons Zelf dat gestaag verschrompelt en wegwijnt omdat de discrepantie tussen je eigen kern en je omhulsel met de dag groter wordt.

Het is de evolutie van jarenlange materialistische heerschappij in onze samenleving waaraan de mens als entiteit ten onder zou kunnen gaan.

Het hoeft nochtans niet zo moeilijk en complex te zijn. Echt geluk ligt voor het rapen: leef niet voor jezelf, maar voor de ander. Soberheid en eenvoud is een bron van blijvende rijkdom. Spirituele rijkdom, je volwaardig mens voelen is een werkwoord, zoals er zijn: anderen ongevraagd belangeloos bijstaan, helpen, genieten van kleine dingen, van je kinderen, van het samenzijn, luisteren naar de wind, de krekels zingend boven de zwoele zomerbries, het zien wegsmelten van de ondergaande zon, dankbaar zijn voor elke dag dat je leeft, maar ook, het lijden leren aanvaarden als een deel van het leven.

Alles heeft immers zijn reden, die wij niet altijd verstaan, maar waar wij in moeten geloven, leren vertrouwen hebben. De zingeving van het lijden is, door het lijden te leren aanvaarden dankbaar te zijn voor wat het ons over het leven, over elkaar leert.

Maar wie ben ik om u hier wat dan ook te verkondigen? Een nederig persoon die met veel vallen en opstaan geleerd heeft dat in zijn geval duizenden notenbollen op papier kribbelen slechts zinvol is en blijft wanneer de klankwereld die het opwekt slechts een integere stem is die haar medemens troost, rust, hoop, liefde, mededogen, vertrouwen, inzicht, harmonie, geloof in het goede, het hogere, het zuivere, het ware tracht te bieden. Christelijk leven is geven om de ander is een oneindig werkwoord.

Om Bach te citeren : *Soli Dei Gloria* : alleen aan God alle eer en glorie.

En om Felix Timmermans te citeren:

*Die dag ging als een bloem verslensen,
Haar laatste blad verbrandt.
De vrede nevelt over't land,
De rust dauwt op de mensen.
Uit stilte en uit sterrenlicht wordt dan een altaar opgericht.
En luister nu, hoe alle dingen zingen,
En alles zingend in elkaar vervliedt,
De mensen en de dingen,
De vreugd, het kwaad en het verdriet,
Lijk duizend'schoon akkoorden
Van een en't zelfde lied!
O zalig uur, waarop de ziel,
Gerijpt van zangen,
Zonder beeld of woorden
Gods wil begrijpt!*

[muziekfragment 3: *einde Lege mich* — *In Flanders'fields* vol.59 92059 PHAEDRA
— www.phaedracd.com]

Piet SWERTS, Bertem, 7.vii.2009